

До подальших напрямів дослідження слід віднести аналіз основних теоретичних моделей навчання обдарованих дітей.

Література:

1. Биржева М.А. Организационно-педагогические условия орбучения и развития интеллектуально одаренных детей в начальной школе: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. / Биржева Мариет Альджариевна. – М., 2007. – 166 с.
2. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения: опыт теоретического и экспериментального психологического исследования: [монография] / В.В. Давыдов. – М.: Педагогика, 1986. – 240 с.
3. Долгополова Л.М. Об активизации мыслительной деятельности учащихся младших классов в процессе обучения музыке / Л.М. Долгополова // Сб. трудов докт., аспирант., соискат. – Майкоп, 2001. – С. 216 – 218.
4. Одаренные дети: [монография] / под общ. ред. Г.В. Бурменской, В.М. Слущкого. – М., 1991. – 376 с.
5. Психология: [словарь / под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г. Ярошевского]. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
6. Сергеева Н.И. Обучение одаренных детей в школах Великобритании / Н.И. Сергеева // Сов. педагогика. – 1990. – № 6. – С. 137–144.
7. Стернберг Р. Модель структуры интеллекта Гилфорда: структура без фундамента / Р. Стернберг, Е. Григоренко // Основные современные концепции творчества и одаренности: [монография]. – М., 1997. – С.110–126.
8. Щадриков В.Д. Введение в психологическую теорию профессионального обучения: [учебное пособие / В.Д. Щадриков]. – Ярославль, 1981. – 72 с. (Ярослав. гос. ун-т)
9. Энциклопедия психологических тестов для детей. – М., 1998. – 256 с.

В статье охарактеризована сущность проблемы одаренности. Проанализированы возрастные особенности младших школьников и специфические черты одаренных детей младших классов. Раскрыты причины возникновения трудностей в работе с одаренными детьми и предложены основные рекомендации по преодолению этих трудностей.

The essence of the problem of natural gifts has been characterized in the article. The primary school children's age peculiarities and the gifted primary school children's specific features have been analysed profoundly. The reasons for the occurrence of difficulties in the process of work with the gifted children have been exposed, and the main recommendations as to overcoming them have been proposed.

371.13:504 (008)

Микитенко Н. О.

ТЕХНОЛОГІЯ ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті визначено мету і основні принципи застосування технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих спеціальностей. З'ясовано основні етапи реалізації технології. Виявлено специфічні ознаки навчального середовища, створеного за допомогою цієї технології. Обґрунтовано роль самостійної роботи студентів у процесі реалізації засад технології.

Постановка проблеми. Завершуючи навчання у вищій школі, студент повинен володіти сукупністю якостей, знань, умінь та навичок, окреслених у освітньо-кваліфікаційній характеристиці Державного стандарту підготовки фахівця відповідної спеціальності. Ці знання, уміння, навички і якості формують компетенції та

компетентності майбутніх фахівців. До важливих компетентностей, якими повинні володіти фахівці природничих спеціальностей, належить й іншомовна професійна компетентність. Вона допоможе забезпечити інтеграцію українського суспільства в світовий освітній та науковий простір, що є одним із пріоритетних напрямків розвитку вітчизняної освіти сьогодення. Отож, застосування технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у підготовці майбутніх фахівців на сучасному етапі розвитку вищої професійної школи України набуває особливого значення.

Формулювання цілей статті. Мета статті – виявити специфіку використання технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих спеціальностей. Відповідно до мети було сформульовано завдання: 1) визначити мету і основні принципи застосування технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих спеціальностей; 2) виявити специфічні ознаки навчального середовища, створеного за допомогою технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання і обґрунтувати роль самостійної роботи студентів у процесі реалізації засад технології іншомовного професійно орієнтованого навчання; 3) виявити специфіку змісту навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування» з урахуванням використання технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання; 4) з'ясувати основні етапи реалізації технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у навчальному процесі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі аспекти проблеми дослідження висвітлено у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як Т.Алексєєва, М. Архангельська, Л.Гапоненко, І.Куліш, В.Момот, О.Полякова, Л.Романова, Г.Скуратівська, Н. Муравйова, В. Мусаєва, П. Сердюков, П. Сілайчев, В. Скалкін, Н. Сура, С. Barber, D. Biber, T. Dudley-Evans, T. Hutchinson, M. St John, A. Waters.

Н. А. Сура, досліджуючи можливості застосування професійно-орієнтованого навчання у практиці викладання іноземних мов, з цього приводу зазначає: «Останнім часом у практиці викладання іноземних мов у вищій школі відзначається посилення тенденції до навчання професійно орієнтованого аспекту іншомовної комунікації. Ретроспективний аналіз досягнень педагогічної теорії та практики підтверджує, що принцип професіоналізації має значні резерви підвищення ефективності навчання іноземної мови» [8].

На сьогоднішній день засади педагогічних технологій іншомовної професійної підготовки майбутніх фахівців природничого профілю викладені («формалізовані» – за П. А. Сілайчевим [7, с. 9]) у такій нормативній документації, як державні освітні стандарти, навчальні плани підготовки майбутніх фахівців природничих напрямів: географія, геологія, екологія, фізика, хімія, біологія відповідних навчальних закладів, програми вивчення іноземних мов для студентів природничих факультетів навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. У процесі впровадження іншомовного професійно-орієнтованого навчання як педагогічної технології підготовки майбутніх фахівців природничого профілю необхідно звернути особливу увагу на принципи (оптимізації результатів) його застосування:

- інтеграції теоретичних знань з практикою;
- посилення практичного спрямування змісту базових та фахово орієнтованих дисциплін, навчальних програм, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників;
- врахування у навчальному процесі здобутих у результаті самостійної діяльності знань;
- інтелектуального розвитку студентів як результату їхньої самостійної роботи.

Мета навчання – системотворчий чинник технології навчання. Так, можемо виокремити щонайменше 2 мети іншомовного професійно-орієнтованого навчання як педагогічної технології – початкову й кінцеву. Початковою метою є оволодіння

процесами спілкування (усного й писемного) на професійну тематику іноземною мовою. Кінцевою – формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців.

Мета іншомовного професійно-орієнтованого навчання як педагогічної технології передбачає оволодіння студентами:

- критичним й творчим мисленням, грамотним аналізом ситуації;
- здатністю до самостійного прийняття рішень;
- умінням формулювати проблему та знаходити оптимальні шляхи її вирішення;
- умінням інтегрувати теоретичні знання з практикою;
- гнучкою адаптацією до різноманітних віртуальних та реальних професійних ситуацій у іншомовному середовищі;
- рисами творчої діяльності, вмінням застосовувати здобуті знання і вміння у новій ситуації; баченням нової проблеми в знайомій ситуації, баченням нової функції об'єкта; вмінням комбінувати відомі способи діяльності, прийняттям власного рішення проблеми; баченням співвідношення елементів і структури в цілому [1, с. 48];
- іншомовною професійною компетенцією, що включає предметні: спеціальні і загальнопредметні (галузеві), а також надпредметні – ключові компетенції. До надпредметних компетенцій належать: інформаційна, соціально-психологічна, комунікативна. У свою чергу, комунікативна компетенція включає соціокультурну, прагматичну, лінгвістичну (лексичну, граматичну, семантичну, фонологічну, орфографічну, орфоепічну) компетенції;
- іншомовною професійною компетентністю, в складі якої виокремлюємо предметні: спеціальні й загальнопредметні (галузеві) компетентності; надпредметні (ключові): інформаційну, соціально-психологічну, комунікативну компетентності; а також емоційно-ціннісне ставлення особи до предмета діяльності. До складу комунікативної компетентності в даному випадку входять соціокультурна, прагматична, лінгвістична (лексична, граматична, семантична, фонологічна, орфографічна, орфоепічна).

Ми підтримуємо думку Н.А. Сури, яка, спираючись на дослідження таких науковців, як Т.Алексеева, Л.Ананьєва, Л.Гапоненко, І.Куліш, В.Момот, О.Полякова, Л.Романова, Г.Скуратівська та ін., стверджує, що головною метою професіоналізації навчання іноземних мов є підготовка фахівця, здатного використовувати іноземну мову як інструмент подальшої професійної діяльності й професійного пізнання.

У вищій школі студент вчиться регенерувати знання, отримувати інформацію з різних джерел, у т. ч. іншомовних, черпати нові знання з практики. Наукові розвідки Н. О. Муравйової ще на початку 90-х рр. довели, що здатність регенерувати отримані знання, черпати їх з практики в процесі навчання у ВНЗ студенти набувають в процесі їх залучення до т. зв. “технології подальшої діяльності”. В основі цієї технології, на думку Н. О. Муравйової, лежать два взаємопов'язаних і взаємообумовлюючих фактори – самостійність і творче ставлення до визначеного завдання. Під творчою активністю студента науковець розглядає навички самостійного пошуку нового, невідомого знання чи методу, його логічного осмислення і вміння застосовувати це знання для вирішення практичних пізнавальних задач. Студент повинен працювати під керівництвом викладача і, в даному випадку, самостійність означає вміння налаштуватися на критичне осмислення матеріалу, постановку питань, дискусію з викладачем, активну роботу з літературою. Саме самостійність, підкреслює Н. О. Муравйова, перетворює процес пізнання і набуття спеціальності у творчий процес, підштовхує студентів до використання нестандартних, оригінальних методів вирішення завдань, часто ці методи є досить продуктивними. Поняття “самостійна робота студента” широко застосовується в практиці викладання іноземних мов у зв'язку з професійною спрямованістю навчання [4, с. 13-14].

У процесі формування іншомовної професійної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей на початку 90-х рр. широко застосовувались такі види аудиторної та позааудиторної самостійної роботи (за Н. О. Муравйовою):

- робота студентів з навчальними текстами за спеціальною (фаховою) спрямованістю;
- робота студентів над лексико-граматичними особливостями науково-технічних текстів, моделями мови науково-технічної спеціальної літератури;
- робота над розширенням словникового запасу, термінології, навчання майбутнього фахівця спілкуванню з питань його спеціальності;
- участь студентів в наукових товариствах, організаціях, конференціях, підготовка доповідей, робота в студентських перекладацьких бюро, виконання перекладів для спеціалізованих кафедр;
- рольові та ділові ігри;
- підготовка до захисту дипломних проєктів іноземною мовою та ін.

Велика увага у процесі науково-дослідницької діяльності студентів повинна приділятися формуванню в них умінь інформативного пошуку, участі в професійному спілкуванні, визначенні основного, оцінки викладеного матеріалу. Поєднання навчальних занять з обов'язковими науковими дослідженнями і самостійною роботою студентів з іншомовними аутентичними джерелами є обов'язковою умовою формування у студентів названих умінь [4, с. 15].

Саме цілеспрямовано організована самостійна робота студентів: навчально-дослідницька, чи науково-дослідницька є основним фактором розвитку творчої активності майбутнього фахівців неможливих спеціальностей у процесі професійно орієнтованого вивчення іноземної мови [4, с. 16]. Ми підтримуємо думку Н. О. Муравйової і акцентуємо на тому, що організована з урахуванням вимог принципів системності та послідовності навчально-дослідницька і науково-дослідницька діяльність є особливо актуальною для процесу формування іншомовної професійної компетентності студентів природничих спеціальностей.

Враховуючи психолого-педагогічні умови навчання у вітчизняних ВНЗ, за допомогою технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання необхідно створити навчальне середовище, специфічними ознаками якого були б: комплексність, ефективність, цілеспрямованість, комунікативність, інтерактивність, ситуативність, предметність, поліфункціональність, інформативність, доступність, адаптивність, доповнюваність.

Основними етапами реалізації технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у навчальному процесі є: аналіз потреб студентів, визначення мети навчання, відображення цільових орієнтацій студентів у змісті навчальної дисципліни, планування навчального процесу, розробка методик, вибір методів, засобів та стратегій навчання, втілення стратегій, методів та засобів досягнення мети, а також поетапна діагностика і корекція навчального процесу, оцінювання результатів навчальної діяльності.

Ефективність реалізації технології іншомовного професійно орієнтованого навчання у студентів природничих спеціальностей зростає в процесі організації навчання засобами таких нетрадиційних форм і методів, як: проблемна лекція, лекція удвох, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція-візуалізація, лекція прес-конференція, лекція-бесіда, лекція-дискусія, лекція-розгляд конкретних ситуацій, міждисциплінарний семінар, проблемний семінар, тематичний семінар, орієнтаційний семінар, системний семінар, метод „круглого столу”, ділова гра [5, с. 271-292; 3].

Формування у майбутніх фахівців природничого профілю іншомовної професійної компетентності відбувається впродовж усього періоду навчання у вищому закладі освіти в основному у процесі вивчення фахово орієнтованих дисциплін та іноземної мови професійного спрямування. Структурно-змістова модель формування іншомовної професійної компетентності студентів природничих спеціальностей повинна включати навчальний матеріал з іноземної мови для академічних цілей, іноземної мови для потреб професії, що передбачає також вивчення навчального матеріалу з найбільш важливих тем основних фундаментальних та фахово орієнтованих навчальних дисциплін. Наприклад,

створити відповідне навчальне середовище для реалізації технології іншомовного фахово-орієнтованого навчання, чи її елементів у процесі професійної підготовки студентів природничих спеціальностей допоможе запровадження впродовж останнього семестру вивчення навчальної дисципліни «Іноземна мова» інтегрованого змістового модуля «Основи наукових знань» з метою підготовки студентів до вивчення ними курсу навчальної дисципліни «Іноземна мова професійного спрямування», що сприятиме реалізації принципів системності та послідовності у навчальному процесі. У курсі «Іноземна мова професійного спрямування» студенти повинні бути ознайомлені з стилістичними, граматичними та організаційними особливостями різних форм наукових досліджень іноземною мовою, що є обов'язковою складовою іноземної мови для академічних цілей.

Поділ іноземної мови професійного спрямування на іноземну мову для академічних цілей та іноземну мову для потреб професії базується на дослідженнях британських фахівців з методики викладання англійської мови для спеціальних цілей Т. Dudley-Evans та М. J. St John. Науковці зазначають, що наприкінці минулого століття формування умінь з продукування матеріалів та аналізу тексту як в усній, так і в письмовій формі були домінуючим завданням навчання англійської мови для спеціальних цілей [9, с. 6]. Такий підхід сформувався в університетах Великої Британії під впливом праць вченого J.M.Swales, особливо його дослідження «Аналіз жанру». Визначальним у цьому напрямку було і дослідження науковця D. Viber «Варіанти мовлення та письма». Проте жанровий аналіз не був новим напрямком досліджень у галузі методики викладання англійської мови для спеціальних цілей. Він сформувався на основі засад аналізу граматичних особливостей фахових текстів, запропонованого у 70-х рр. минулого століття британським науковцем С. L. Barber. На етапі свого зародження та початків функціонування викладання іноземної мови для спеціальних цілей зосереджувалось на вивченні особливостей мови для науки та технології. З плином часу цей напрям відійшов на другий план і втратив своє домінантне становище, поступившись вивченню особливостей ділової іноземної мови.

Відповідно до даних контент-аналізу змісту курсу «Англійська мова для спеціальних/професійних цілей», запропонованого підрозділами університетів для мовної підготовки іноземних студентів, а також агенцій та шкіл англійської мови у Великобританії, США та Канаді й здійсненого нами на основі матеріалів, представлених у 2008 р. дев'ятьма університетами США, шістьма університетами Канади та чотирма університетами Великобританії, а також шістьнадцятьма школами та агенціями англійської (іноземної) мови: превалююча роль у змісті цього курсу відводиться викладанню лексичних та стилістичних особливостей ділового спілкування.

Усе більше іноземних студентів навчаються у Великобританії та США на магістерських програмах за спеціальностями «бізнес», «фінанси», бухгалтерія та банківська справа». Отож, ділова іноземна мова починає домінувати і у контексті викладання іноземної мови для академічних цілей [9, с. 31].

На сучасному етапі розвитку освіти новітні інформаційні та комунікаційні технології відіграють важливу роль у реалізації технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання. Ірина Кучма звертає увагу на те, що уже 5 років тому Інтернет виконував функції важливого джерела наукової та навчальної інформації [2]. Середовище, створене за допомогою комплексного застосування технічних засобів у навчальному процесі. В. Л. Скалкін, за словами П. І. Сердюкова, називає особливим соціотехнічним комунікативним навчальним середовищем, «в якому забезпечується засвоєння тривкових знань і формування іншомовної комунікативної компетенції шляхом підвищення ефективності сприймання та переробки інформації, забезпечення сприятливих умов для групової та індивідуальної навчальної діяльності з розвитку відповідних навичок і вмінь на основі комплексного подання інформації водночас органам зору та слуху учня.» [6, с. 25].

Висновки. Даючи загальну оцінку досліджених нами матеріалів, хочемо особливо наголосити на важливості дотримання основних принципів застосування технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання у підготовці майбутніх фахівців природничих спеціальностей, якими є: інтеграція теоретичних знань з практикою, посилення практичного спрямування змісту базових та фахово орієнтованих дисциплін, а також навчально-методичного забезпечення, врахування у навчальному процесі здобутих в результаті самостійної діяльності знань, інтелектуальний розвиток студентів. Початковою метою застосування технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання є оволодіння процесами комунікації (усної та письмової) на професійну тематику іноземною мовою, кінцевою метою – формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців.

Специфічними ознаками навчального середовища, створеними за допомогою технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання, повинні бути: комплексність, ефективність, цілеспрямованість, комунікативність, інтерактивність, ситуативність, предметність, поліфункціональність, інформативність, доступність, адаптивність.

Основні етапи реалізації технології іншомовного професійно-орієнтованого навчання включають: аналіз потреб студентів, визначення мети навчання, відображення цільових орієнтацій студентів у змісті навчальної дисципліни, планування навчального процесу, розробка методик, вибір методів, засобів та стратегій навчання, втілення стратегій, методів та засобів досягнення мети, а також поетапна діагностика і корекція навчального процесу, оцінювання результатів навчальної діяльності.

Ефективність реалізації технології іншомовного професійно орієнтованого навчання зростає за умови використання у навчальному процесі нетрадиційних форм організації та методів навчання, зокрема – методів самостійної роботи.

Саме самостійна робота, на нашу думку, перетворює процес пізнання і здобуття нових знань у творчий процес, підштовхує студентів до використання нестандартних, оригінальних, продуктивних методів вирішення завдань і є основним фактором розвитку творчої активності майбутнього фахівців немовних спеціальностей в процесі професійно орієнтованого вивчення іноземної мови.

Література:

1. Архангельская М. В. Методологический компонент в содержании естественноматематического образования в технических вузах: Дис. .. канд. пед. наук: 13.00.08. / М.: Московский государственный университет технологий и управления, 2006. – 137 с.
2. Кучма І. Роль Інтернету у творенні спільного науково-освітнього простору: електронні часописи та наукові архіви у відкритому доступі // Моделі гармонізації національних та міжнародних стандартів вищої освіти в контексті Болонського процесу: Матеріали міжнародного семінару. – Львів. – 2004. – С. 83-85.
3. Микитенко Н. О. Активне навчання у контексті формування іншомовної професійної компетентності майбутніх фахівців природничого профілю // Наукові записки. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. – Серія: Педагогіка. – 2008. – № 1. – С. 17-27.
4. Муравйова Н. О. Роль самостоятельности и творческой активности студентов в профессионально направленном обучении иностранному языку в техническом вузе // Профессиональная направленность обучения иностранному языку и ее роль в подготовке инженерных кадров: Сборник научных трудов / Под. ред. В. Д. Мусаевой. – Ташкент: Ташкентский политехнический институт, 1990. – 110 с.
5. Оганесян Н. Т. Педагогическая психология. Система разноуровневых контрольных заданий: Учеб. пособие. – М.: КНОРУС, 2006. – 328 с.
6. Сердюков П. І. Теоретичні основи навчання іноземних мов у мовному вузі з використанням інформаційних технологій: Автореферат дисертації...докт. пед. наук / Київський державний лінгвістичний університет. – К., 1997. – 32 с.

7. Силайчев П. А. Технологические критерии отраслевой подготовки в профессионально-педагогическом образовании: Дис. .. докт. пед. наук: 13.00.08. // Федеральное государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования Московский государственный агроинженерный университет, Москва 2006. – 463 с.+ dodatki.

8. Сура Н.А. Навчання студентів університету професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. – Луганськ, 2005. – 20 с. – укр.

9. Dudley-Evans T., St John M. J. Developments in English for Specific Purposes. A multi-disciplinary approach. – Cambridge: Cambridge University Press, 1998. – XVp. + 301 p., references.: p. 278-297.

В статье определена цель и основные принципы применения технологии иноязычного профессионально-ориентированного обучения в подготовке будущих специалистов естественных специальностей. Определены основные этапы реализации технологии. Выявлены специфические черты среды обучения, созданной при помощи этой технологии. Определена роль самостоятельной работы студентов в процессе реализации основ технологии.

The goal and main principles of ESP teaching technology application in the process of future scientists' professional training have been defined in the article. The main stages of ESP teaching technology application in the studying process have been identified. Specific features of studying environment created by means of this technology have been revealed. The role of students' self-work in the process of the technology basics implementation has been proven.